MUISTIO
19.9.2016
Asko Harjula

Eduskunnan puolustusvaliokunta 20.9.2016

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta VNS 5/2016 vp
Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko VNS 6/2016 vp

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta on rajattu koskemaan ainoastaan sisäsianhallinnon toimijoita. Siitä syystä selonteossa ei varsinaisesti käsitellä huoltovarmuuskysymyksiä, eikä Huoltovarmuuskeskus ole osallistunut sen tuottamiseen. Selonteossa todetaan, että tämän selonteon jälkeen valmistellaan laajapohjaisempi ja kaikkia sisäisen turvallisuuden toimijoita koskeva sisäisen turvallisuuden strategia, joka ohjaa hallitusohjelman rinnalla sisäisen turvallisuuden vahvistamista Suomessa tulevina vuosina.

Tuoreessa valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisissa selonteossa on viimeisenä alalukuna kriisinkestokyvyn vahvistaminen, mikä sisältää myös huoltovarmuuden.

Huoltovarmuuden kehittämistä ja alan viranomaisten toimintaa ohjataan poliittisesti valtioneuvoston antamilla huoltovarmuuden tavoitepäätöksillä, jotka perustuvat huoltovarmuuden turvaamisesta annettuun lakiin (1390/1993). Voimassa oleva päätös on vuodelta 2013 (857/2013).

Seuraavassa on tiiviit luonnehdinnat huoltovarmuuden tilasta eri sektoreilla. Huoltovarmuuden tilasta voidaan esittää vain arvioita, koska Suomi ei ole ollut huoltokriisissä vuosikymmeniin eikä kokemusperäistä tuoretta tietoa näin olen ole. Alalta ei myöskään ole saatavissa tilastoaineistoa, josta voisi yksiselitteisesti päätellä huoltovarmuuden kehittymistä.

Energiahuolto

Tuontipolttoaineiden saatavuus on klassinen huoltovarmuuden uhkakuva. Siihen on varauduttu jo 1960-luvulta alkaen laajamittaisella varastoinnilla. Maassa on varastoituna saantihäiriöiden varalta viiden kuukauden normaalikäyttöä vastaava määrä öljytuotteita ja kivihiiltä. EU ja Kansainvälinen Energiajärjestö IEA edellyttävät vähintään 90 päivän varastotason ylläpitoa. Suomen varmuusvarastot ovat kaikki kaupallisia laatuja ja sujuvasti käyttöön otettavissa. Nykyinen tilanne voidaan arvioida hyväksi, mutta siirryttäessä laajemmin uusiutuviin ja kotimaisiin energialähteisiin, tarvitaan uusia varautumistoimenpiteitä. Erityisesti pääkaupunkiseudun primäärienergialähteen varmistamiseen on kiinnitettävä ajoissa huomiota.

Sähköntuotannon kotimainen huipputeho jää kauas kulutushuipuista. Olkiluoto 3:n valmistuminen parantaa tilannetta, mutta kotimaista hiililauhdekapasiteettia on edelleen katoamassa. Kansainvälisten siirtoyhteyksien lisääminen toisi lisää toimitus- ja huoltovarmuutta sähkömarkkinoille.

Huoltovarmuuskeskus on arvioinut Baltic Connector -kaasuputkihankkeen vaikutukset huoltovarmuuteen melko rajallisiksi. Suomessa varaudutaan maakaasun mahdollisiin toimitushäiriöihin varastoimalla korvaavaksi polttoaineeksi kevyttä polttoöljyä. Kaasuspesifisiä käyttäjiä varten varastoidaan nesteytettyä maakaasua.

Elintarvikehuolto

Suomessa tuotetaan suunnilleen se määrä elintarvikkeita, joka kulutetaan. Valtioneuvoston antaman tavoitepäätöksen mukaisesti leipäviljan varmuusvarastot on supistettu noin puoleen aikaisemmasta. Perusteena tähän on se, että maassa on vakiintuneesti viljaa kaupallisissa varastoissa uuden satokauden alkaessa suunnilleen yhden vuoden tuotannon verran. Valtion varastoinnille ei siten ole enää tarvetta entiseen tapaan.

Kotieläintalous on erittäin riippuvainen tuonninvaraisesta kasvivalkuaisesta. Huoltovarmuuskeskus on hankkimassa myydyn leipäviljan tilalle puskurivarastoa soijapavusta.

Elintarvikeklusterin kannattavuuden heikentyminen asettaa huoltovarmuudelle uhkakuvan.

Päivittäistavaroiden jakelijat ovat varautuneet ja harjoittelevat toimintaa kriisitilanteissa. Reunaehtoina ovat sähkön saatavuus ja maksunvälityksen toimivuus.

Puolustusvoimien sodan ajan huolto

Huoltovarmuuskeskus osallistuu järjestelyihin, joilla varmistetaan Puolustusvoimien sodan ajan huolto. Öljytuotteiden varastoinnissa on varauduttu ilma- ja merivoimien sodan ajan toimintaan. HVK on investoinut raskaan ampumatarviketuotannon tuotantolinjoihin ja välituotteiden varastoihin. Määrät ovat Puolustusvoimien määrittämissä tavoitetasoissa.

Logistiikka

Keskeytymätön logistiikka on välttämätön kaikelle huoltovarmuudelle. Alalla on pitkät varautumisen perinteet. Perinteisesti on pyritty varmistamaan meri- ilma, maantie ja rautatiekuljetuksia. Nykyinen malli lähtee logististen ketjujen varmistamisesta ja niiden edellyttämistä tietojärjestelmistä. Tällä hetkellä toiminnan painopisteenä on merikuljetusten ja satamien toiminnan varmistaminen.

Terveydenhuolto

Lääkehuollon varmistaminen perustuu teollisuuden, maahantuojien ja terveydenhuollon toimintayksiköille säädettyihin varastointivelvoitteisiin. Järjestelmä vaatii modernisointia, mutta maassa on pääsääntöisesti riittävä määrä lääkevalmisteita. Terveydenhuollon tarvikkeista on Huoltovarmuuskeskuksen omistamia varmuusvarastoja. Kaikki materiaali kierrätetään ja on kuranttia.

Kyberuhkat

Edellä kuvattujen materiaalisen huoltovarmuuden riskien voidaan arvioida olevan hyvin hallinnassa. Sen sijaan kyberilmiöiden osalta arviointi on vaikeaa. Turvallisuuskomitean vahvistama Kansallinen kyberturvallisuusstrategia KKTS määrittelee kyberturvallisuuden vision, toimintamalloin ja strategiset linjaukset. Siitä on laadittu toimeenpano-ohjelma, jossa viranomaisten ohella elinkeinoelämälle on määritetty toimenpiteitä. Näiden ohjausasiakirjojen perusteella Huoltovarmuuskeskus ja Viestintävirasto ovat käynnistäneet Kyber 2020 -ohjelman. Ohjelma määrittää konkreettisia toimenpiteitä, jotka parantavat kriittisten yritysten kyberturvallisuutta.

Ohjelma sisältää seitsemän teemaa:

1. Kyber 2020 -ohjelman ohjaus ja seuranta
2. Luottamus digitaalisiin toimintatapoihin ja kyky kyberuhkien hallintaan
3. Huoltovarmuuskriittisten yritysten kyberosaaminen ja -kyvykkyydet
4. Kansallinen havainnointikyky ja arvoverkot
5. Viestintä, tilannekuva ja tiedonvaihto
6. Kansainvälinen yhteistyö
7. Tulevaisuuden huomioon ottaminen

Huoltovarmuuskeskus on budjetoinut ohjelmaan julkisrahoitteisena osuutena noin 20 milj. euroa vuoteen 2020 mennessä. Yritysten osallistuminen ohjelmaan ei ole reguloitua, vaan se perustuu julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuteen, kuten kaikki huoltovarmuusorganisaation toiminta.

Kansallinen kyberturvallisuusstrategia sisältää kymmenen strategista linjausta, joista yhden mukaan Puolustusvoimat luo kokonaisvaltaisen kyberpuolustuskyvyn lakisääteisissä tehtävissään. Huoltovarmuuskeskuksen kyber 2020 -ohjelma tukee Puolustusvoimien kyberpuolustuskykyä luomalla huoltovarmuuden kannalta kriittisiin yrityksiin riittävän kybervalmiuden.